

FACKET GÖR VÄRLDEN BÄTTRE

Om fackförbundens internationella engagemang

I ♥ UNIONS

UNION TO UNION

Union to Union samordnar LO, TCO, Saco och deras medlemsförbund i det internationella fackliga utvecklingssamarbetet. Genom Union to Union stöttar de svenska förbunden ett hundratal fackliga utvecklingsprojekt i lika många länder. Det innebär stöd till fack över hela världen. Projekten handlar bland annat om att stärka organisering, utbilda medlemmar om de mänskliga rättigheterna i arbetslivet och kollektiv förhandling, samt att stötta påverkansarbete. I Sverige arbetar Union to Union med att skapa medvetenhet om globala arbetsmarknadsfrågor, det fackliga utvecklingssamarbetet och vikten av bra arbetsvillkor i alla världens länder.

**UNION
TO UNION**
LO, TCO & SACO GLOBAL

Union to Union, 2018. Text: Ida Karlsson. Textbidrag och/eller intervjuer: S. 10–11: Maria Rodikova. S. 14: Joakim Olsson. S. 16–17: Sigrid Bergfeldt. S. 18–19: Lina Karlsson. S. 20–21: Lennart Johnsson. Form: Ulrika L Forsberg, Press Art. Omslagsfoto: Sheela Naikwade, från det indiska transportfacket MSTKS, jobbar för att förbättra arbetsvillkoren för kvinnliga busskonduktörer i landet. Läs mer på s. 20–21 om hur kvinnekommittéer och fackliga utbildningar stärkt kvinnors rättigheter inom transportsektorn. Foto: Kristina Henschen Tryck: TMG Tabergs, 2018.

ISBN nr: 978-91-977340-9-7 Skriften är framtagen med stöd av Sida. Sida ansvarar ej för innehållet.

Ion Racovita, fackligt förtroendevald på tegelstensfabriken Macon i Moldavien, har lyckats få majoriteten av de anställda att gå med i facket. Verktögen för förändring fick han genom facklig utbildning med hjälp av byggfacket SINDICON och det globala facket BWI.

Som facklig medlem är du del av något större

Många av de rättigheter som vi idag tar för givet i Sverige har inte alltid varit självklara. För drygt hundra år sedan var arbetsvillkoren i Sverige usla och arbetstagare som försökte organisera sig blev ofta av med jobbet. Men tack vare framväxten av starka fackföreningar har det svenska samhället en arbetsmarknad med stor respekt för mänskliga rättigheter och jämlikhet. Som medlem i ett svenskt fackförbund bidrar du också till att stärka den fackliga organisationen i länder där dessa rättigheter fortfarande inte är en självklarhet.

Globalt fackligt arbete handlar både om internationell solidaritet och att förbättra arbetsförhållanden i Sverige. I en globaliserad värld hänger alla världens arbetsplatser ihop. Starka fackförbund som arbetar för schysta löner och goda arbetsförhållanden behövs därför över hela världen. I takt med att företag och industrier flyttar till länder där arbetstagare inte har lika mycket inflytande på sina arbetsplatser som vi har i Sverige, ställs facket inför stora utmaningar. I många länder är det fortfarande en lång väg att gå, men precis som i Sverige går det att genom facklig organisation göra det både bättre och säkrare på arbetsplatser runt om i världen.

Anställda inom den offentliga sektorn i Chile har inte rätt att teckna kollektivavtal eller förhandla kollektivt. Men 15 fackförbund lyckades skapa en lucka i reglerna så att de kan lägga fram sina lönekrav till regeringen. Dock har det inte skett någon löneökning på flera år, och 2016 gick 750 000 offentligtanställda därför ut i generalstrejk.

En global folkrörelse

Som medlem i facket är du med i samma globala nätverk som arbetstagare över hela världen. Du som tillhör ett svenskt fackförbund ger automatiskt stöd till andra fackliga medlemmar som befinner sig i en utsatt situation. Genom ditt medlemskap är du med och bidrar till bättre arbetsvillkor, säkrare arbetsplatser och demokrati.

Facken måste organisera sig globalt och ha stark närvaro överallt, precis som företagen. Fackligt aktiva i Sverige och andra länder är med och driver utvecklingen av mänskliga rättigheter i arbetslivet genom ett världsomspännande nätverk. De svenska fackliga organisationerna utgör en del av den globala fackföreningsrörelsen. Med 202 miljoner medlemmar är det den största sociala folkrörelsen i världen.

LO, TCO och Saco är medlemmar i världsfacket ITUC, som är en global sammanlutning för fackliga centralorganisationer. Dessutom är många av fackförbunden medlemmar i globala fack som är uppdelade efter bransch eller globala professionsnätverk. De globala facken tecknar bland annat globala avtal med multinationella företag där dessa lovar att respektera arbetstagares rättigheter, oavsett var i världen de befinner sig. Världsfacket och de globala facken bevakar även gemensamma fackliga frågor och representerar fackföreningarna i olika sammanhang, som i internationella organ, utvecklingsbanker, EU och förhandlingar om till exempel handelsavtal. De bevakar och påverkar beslut inom den internationella arbetsrättsliga organisationen ILO, International Labour Organization, och andra FN-organ som berör såväl arbetsplatser i Sverige som över hela världen.

DET GLOBALA SAMARBETET

DE GLOBALA FACKEN OCH DESS SVENSKA MEDLEMMAR

Den demokratiska globala fackföreningsrörelsen, indelad i tolv globala fackliga organisationer, representerar 202 miljoner arbetstagare. Många svenska fackförbund är medlemmar i ett globalt fack. Vissa är med i flera eftersom de organiserar arbetstagare från flera branscher. Alla fackförbund som är del av de svenska centralorganisationerna LO, TCO och Saco är även del av världsfacket ITUC.

- International Trade Union Confederation: www.ituc-csi.org – LO, TCO och Saco
- Building and Wood Workers' International: www.bwint.org – Byggnads, Elektrikerförbundet, GS, Målareförbundet och Seko
- Education International: www.ei-ie.org – Lärarförbundet, Lärarnas riksförbund och Sulf
- IndustriAll: www.industrialunion.org – Elektrikerförbundet, IF Metall, Pappers, Unionen och Sveriges Ingenjörer
- International Federation of Actors: www.fia-actors.com – Teaterförbundet
- International Council of Nurses (professionsorganisation): www.icn.ch – Vårdförbundet
- International Federation of Journalists: www.ifj.org – Journalistförbundet
- International Federation of Musicians: www.fim-musicians.com – Musikerförbundet, Symf
- International Transport Workers' Federation: www.itfglobal.org – Seko, Kommunal, Transportarbetarförbundet, ST, Unionen och Sjöbefälsföreningen
- Workers' Association of Food, Agriculture, Hotel, Restaurant & Catering, Tobacco and Allied
- Public Services International: www.world-psi.org – ST, Kommunal, Vision, Akademikerförbundet SSR, Vårdförbundet, Transportarbetareförbundet, Seko
- Uni Global Union: www.uniglobalunion.org – Fastighetsanställdas förbund, Finansförbundet, FTF, GS, Handels, Seko, ST, Teaterförbundet, Unionen, Sveriges Ingenjörer, Transportarbetarförbundet

FOTO: DAVID LUNDMARK/DAGENS ARBETE

I Madagaskar är textilindustrin mycket konkurrensutsatt och trycket på de anställda, som får lön baserat på antal producerade enheter, är hårt. Facket har därmed en viktig roll att göra de anställdas röster hörda. IF Metall, Unionen och Pappers stöttar därför lokala fack i landet.

Utvecklingsprojekt får facken i världen att växa

En del av de svenska fackens internationella arbete är att de finansiellt är med och stöttar framväxten av starka fackförbund i andra länder genom utvecklingsprojekt. Facken ger stöd till projekt som förbättrar arbetsvillkor på facklig väg. Det kan vara allt från att utbilda skyddsombud hos lantarbetare i Sydafrika till att organisera cykeltaxiförare på Filippinerna, eller hjälpa fackföreningar i Tanzania att stärka kvinnors rättigheter på jobbet.

De svenska facken stöttar uppbyggnaden av fria och demokratiska systerförbund i låg- och medelinkomstländer. De flesta projekt görs i samarbete med de globala facken som har medlemsförbund över hela världen och vet var pengarna gör mest nytta. Stöd till projekten går genom Union to Union, som är LO:s, TCO:s och Saco:s gemensamma organisation för det fackliga utvecklingssamarbetet. Facken står själva för minst tio procent av det som projekten kostar. Resten är pengar från myndigheten Sida. En del svenska fack har utöver detta egna solidaritetsfonder och även samarbeten med andra biståndsorganisationer.

Återkommande utvärderingar visar att projekten är kostnadseffektiva och ger goda resultat. De som tar emot pengarna måste redovisa till facken, Union to Union och Sida hur de används. Sida kan avbryta projekt om något inte verkar stämma. Projekten utvärderas också av representanter från de globala fackliga organisationerna, Union to Union och de svenska facken.

Ordförandena för LO, TCO och Saco om betydelsen av starka fackförbund i världen

Göran Arrius, ordförande, Saco

Eva Nordmark, ordförande, TCO

Karl-Petter Thorwaldsson,
ordförande, LO

Varför är det viktigt med fackligt utvecklingssamarbete?

Göran Arrius: "Fackliga rättigheter är mänskliga rättigheter. Genom att stärka våra kollegor i andra länder bidrar vi till förbättrade arbetsvillkor och levnadsförhållanden."

Eva Nordmark: "Arbete med anständiga arbetsvillkor är helt avgörande för att utrota fattigdomen. Fackföreningar runt om i världen arbetar också för människors rätt att utöva demokratisk inflytande, stärka demokratiska processer och institutioner och säkerställa efterlevnad av rättsstatens principer. Det gör fackföreningsrörelsen till världens största demokratirörelse."

Karl-Petter Thorwaldsson: "Den internationella solidariteten är lika gammal som fackföreningsrörelsen själv och är idag kanske viktigare än på länge. Allt färre fackliga frågor kan begränsas till den nationella arenan."

Berätta om ett möte med en facklig kollega från ett annat land som har berört dig.

Göran Arrius: "På globala facket UNI:s kongress träffade jag en kvinna från ett land i södra Afrika. Hon berättade om sin hårda kamp för att få arbetsgivaren att säkerställa så basala saker som toaletter och rinnande vatten. Hon påminde mig om hur viktigt det är att vi alla hjälps åt globalt för att stärka rätten att organisera sig."

Eva Nordmark: "Jag träffade för något år sedan deltagare i PANAF-projektet, som genom studiecirklar utbildar medlemmar och fackliga ledare i 16 länder i Afrika. Två kvinnor sade efter en kurs att de nu för första gången hade fått mod att säga vad de tycker och vågat påverka på sin arbetsplats."

Karl-Petter Thorwaldsson: "Vid ett företagsbesök på en tegelstensfabrik i Nepal träffade jag fattiga, men stolta, arbetstagare. Jag frågade dem om deras framtidsdrömmar och svaren var exakt desamma som när jag frågar arbetstagare här hemma: Bättre lön, sjukvård för alla, bättre arbetsmiljö och inte minst att livet skulle bli bättre för deras barn. Så lika och så olika. Facklig solidaritet är viktigare än någonsin."

Tendai Mankwa från Sydafrika leder workshops i Lesotho, med målet att få fram fler kvinnliga fackliga ledare. Workshopen ingår i ett utvecklingsprojekt som IF Metall, Pappers och Unionen driver tillsammans med det globala facket IndustriAll i flera afrikanska länder.

Facket förändrar – från medlem till medlem

Grunden för allt fackligt arbete är organisering. Med fler kunniga, aktiva och engagerade medlemmar har fackförbund större möjligheter att lyckas förhandla fram bra kollektivavtal och lyckas påverka. Att förhandla fram kollektivavtal med arbetsgivare är en mänsklig rättighet och ett av de starkaste verktygen för att skapa bättre arbetsvillkor, såväl i Sverige som i världen.

Men i många länder är det svårt att organisera sig, och man behöver också kunskap för att vara en bra förhandlare. För att skapa ett hållbart samhälle, med löner som går att leva på, behöver facken dessutom arbeta för att påverka även andra aktörer, som regeringar och multinationella företag.

Därför handlar många fackliga utvecklingsprojekt om fackliga utbildningar, att stärka kapaciteten att värva medlemmar och att stötta påverkansarbete. Men också om jämställdhet. Könsbaserat våld, sexuella trakasserier, lägre genomsnittliga löner och få beslutsfattande poster inom facken är några av de problem som kvinnor möter i arbetslivet.

Att jobba för att kvinnor och män ska ha samma rättigheter och möjligheter är en nyckelfråga för facket.

Att stärka fackliga organisationer innebär också att ge stöd så att de kan uppnå en ökad intern kapacitet. Det kan vara att bidra till att bygga upp system för administration av medlemsregister, förbättrad strategisk planering, ökad transparens och intern demokrati så att facken representerar alla sina medlemmar.

Här kan ni läsa om några exempel från det fackliga utvecklingssamarbetet – och vad det leder till.

”Vi fick 95 procent att ansluta sig på tre år”

På bara tre år lyckades byggnads- och skogsfacket i Georgien organisera nästan alla i en tidigare helt oorganiserad sektor.

År 2014 hade byggnads- och skogsfacket i Georgien inte en enda medlem i skogssektorn. Nu har arbetstagare tack vare facket fått högre löner, förbättrad arbetsmiljö och rätt till föräldraledighet.

Marina Kurtanidze är ordförande för det georgiska oberoende byggnads- och skogsfacket, The Georgian Constructors and Foresters Independent Trade Union, och en av endast tre kvinnliga fackliga ledare i Georgien – dessutom i en mansdominerad bransch.

– När en medlem riskerades att sägas upp anordnade vi lokala protestmöten, hotade med tv och publicitet. Arbetsgivaren blev rädd och ändrade sig. Ryktet började att gå att facket kan hjälpa oss.

FOTO: KAJSA KAX

Beso Kavelashvili har arbetat 37 år som skogvaktare i regionen Nedre Kartlien. För tre år sedan gick han med i facket.

FOTO: KAJSA KAX

Marina Kurtanidze berättar att när facket kunde hjälpa en medlem att behålla jobbet, trots en uppsägning, spreds ryktet snabbt: facket kan hjälpa oss.

Facket lyckades teckna kollektivavtal, lönen höjdes med ungefär 20 procent och övertiden reglerades. Intresset ökade. Tre år senare har 95 procent av arbetstagarna i sektorn blivit medlemmar.

Det finns fortfarande mycket kvar att göra i en sektor som så länge varit helt utan facklig organisering.

– Vi måste lösa våra problem själva, men den internationella solidariteten betyder mycket. När vi kan säga till arbetsgivaren att vi har ett internationellt nätverk bakom oss blir de rädda. Det finns verkligen kraft i detta. Jag är övertygad om att vi kan nå ännu längre, säger Marina Kurtanidze.

SVENSKA FACK STÖDjer MEDLEMMAR I GEORGIEN

Georgiska oberoende byggnads- och skogsfacket är medlem i det globala bygg- och träfacket BWI. De svenska fackförbund som stöder BWI:s projekt är Byggnads, Målarförbundet, Elektrikerförbundet, Seko och GS-facket i samarbete med Union to Union.

Anställda fick rätt att förhandla kollektivt

Nestlé, världens största livsmedelsföretag, vägrade förhandla med facket på en fabrik i Indonesien. Men en lång kamp och internationella påtryckningar gav resultat.

Genom att fortsätta organisera arbetstagare och sätta press på Nestlé fick 53 personer som sparkats från en Nescafé-fabrik i Panjang 2012 tillbaka sina jobb. I april 2016 var flera av dem med när det globala facket IUF:s medlemsförbund i Indonesien skrev på ett avtal om att kollektivavtalet ska vara nationellt för hela Nestlé i Indonesien. Genom kollektivavtalet fick de anställda en fastställd löneskala och tillgång till pension, sjukvård samt ökad anställningstrygghet.

Medlemmar i det lokala facket SBNIP hade sedan 2007 kämpat för rätten att förhandla kollektivt om löner. Nestlé-ledningen vägrade tidigare att erkänna det lokala fackets förhandlingsrätt och trakasserade medlemmar och fackklubbsledning.

Genom organisering och internationella påtryckningar fick 53 personer som sparkats från en Nescafé-fabrik i Indonesien tillbaka sina jobb. Här demonstrerar fackligt aktiva utanför Nestlés fabrik i Panjang.

Det globala facket IUF spelade en nyckelroll genom att driva den världsomspännande kampanjen "Stop Nespressure". Kampanjen uppmanade omvärlden att skriva protestbrev till Nestlés högsta ledning och genom påtryckningarna fick de 53 personer som sparkats sina jobb tillbaka.

LIVSMEDELSARBETAREFÖRBUNDET I SVERIGE STÖTTADE KAMPANJEN

Livs i Sverige stöttade det globala facket IUF:s kampanj för arbetstagarna vid Nescafé-fabriken i Panjang i Indonesien.

KOLLEKTIVAVTAL

Ett kollektivavtal är ett skriftligt avtal mellan arbetsgivare och de anställdas fackliga organisationer som reglerar löner, anställningsvillkor och rättigheter för alla på arbetsplatsen.

Fler elever kan gå i skolan genom ökad facklig närvaro

Läraryacket i El Salvador fick regeringen att dela ut gratis material, skoluniformer och skor till elever i hela landet. Allt tillverkat av lokala hantverkare eller kooperativ för att bidra till lokal sysselsättning.

Förslaget lades fram av facket med stöd av elever, föräldrar och lokala hantverkare. Nu kan fler elever gå i skolan eftersom de inte behöver betala för material och kläder.

– Fackets närvaro har ökat i området. Genom detta har vi också fått mer inflytande över lokala politiska beslut kring skolan, säger Israel Moreno, som leder läraryacket ANDES i El Salvador.

Numera finns det särskild sjukvårdsservice för lärare och lagstadgad anställningstrygghet. Det finns även bestämmelser om hur löneutvecklingen ska regleras.

– Vi har skapat förändring. Nu finns det en lag som reglerar lärarnas villkor. Vi har rätt att organisera oss och våra förtroendevalda kan ägna upp till en dag per vecka av arbetstiden åt fackligt arbete.

LÄRARFÖRBUNDET STÖDGER FACKET I EL SALVADOR

Läraryorbundet i Sverige genomför projekt i samarbete med sina systerorganisationer i världen, i nära samarbete med det globala facket för lärare, det globala facket El och Union to Union. Läraryorbundets program består bland annat av stöd till två regionala nätverk i Latinamerika.

Stark facklig närvaro har lett till att inflytandet över lokala politiska beslut som rör skolan ökat, menar Israel Moreno som leder lärarfacket ANDES i El Salvador.

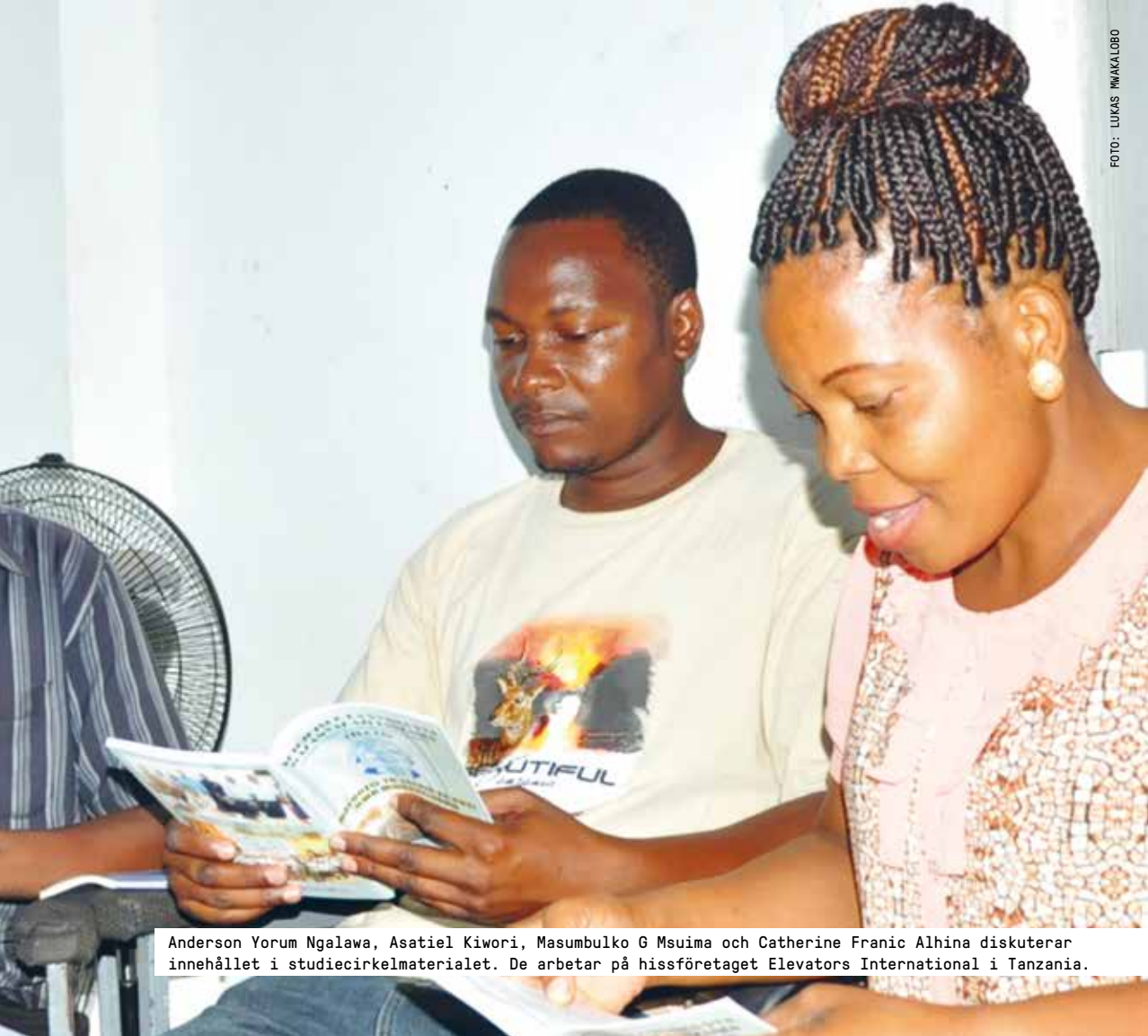
”Vi har fått kunskap om våra fackliga rättigheter”

Genom det stora fackliga utbildningsprogrammet PANAF har 15 000 studiecirkelar med över 160 000 deltagare genomförts under de senaste tre åren. Kunskap om förhandling har lett till höjda löner.

Den svenska modellen med studiecirkelar används nu i 16 länder i Afrika. Medlemmarna lär sig om fackliga rättigheter, att föra protokoll, skriva närvarolistor och hur man leder ett demokratiskt möte där alla deltagare är lika viktiga.

– Vi har fått kunskap om våra fackliga rättigheter. Framför allt har vi fått ökat självförtroende att prata med mellancheferna, vilket vi inte vågade förut, säger studiecirkelledaren Anderson Yorum Ngalawa.

Han arbetar på hiss företaget Elevators International i Tanzania som är kopplat till det multinationella hiss företaget Otis.

Anderson Yorum Ngalawa, Asatiel Kiwori, Masumbulko G Msuima och Catherine Franic Alhina diskuterar innehållet i studiecirkelmaterialet. De arbetar på hiss företaget Elevators International i Tanzania.

– Vi vill fortsätta med mer utbildning, inte minst om lagarna som styr arbetsmarknaden, förklarar han.

Inom utbildningsprogrammet PANAF har de som utbildats i fackliga frågor i sin tur utbildat nya medlemmar. Därmed har programmet fått en stor spridningseffekt. Minst dubbelt så många cirklar planeras för kommande år.

Med den förbättrade kunskapen har medlemmar fått igenom förbättrade arbetsmiljöavtal. Fler kollektivavtal har slutits och fler kvinnor finns på ledande poster.

LO OCH TCO STÖDGER PROJEKTET MED STUDIECIRKLAR

Det stora fackliga utbildningsprogrammet PANAF, där fackföreningar i 16 länder i Afrika ingår, stöds av både LO, TCO och deras motsvarigheter i Belgien och Brasilien. Projektet syftar också till enighet mellan olika fackliga organisationer i deltagarländerna.

”Nu tas jämställdhetsfrågor på större allvar”

Otrygga anställningsformer, låga löner och sexuella trakasserier. Det är vardag för kvinnor inom jordbruket och livsmedelssektorn i Afrika. Men facklig organisering, utbildning och ökat deltagande i kollektiva förhandlingar har stärkt kvinnorna.

– Vi lever i ett patriarkat. Det genomsyrar både våra hem och våra lagar, säger Adwoa Sakyi, som sedan 2008 samordnar globala facket IUF:s regionala kvinnoprojekt i 16 afrikanska länder.

Kvinnoprojektet är inriktat på jämställdhetsfrågor som lika löner, kvinnors arbetsmiljö och arbetsplatser fria från sexuella trakasserier och våld.

– Tidigare var jämställdhet inte en fråga inom facken. Nu tas det på allvar. Vi har fått fler kvinnliga ledare inom facken och har jobbat för att kvinnors arbetsmiljöbehov ska inkluderas i kollektivavtal, säger Adwoa Sakyi.

Adwoa Sakyi är baserad i Ghana och samordnar det globala facket IUF:s regionala kvinnoprojekt, som drivs i 16 afrikanska länder. Här befinner hon sig på ett arbetsplatsbesök på York Farm i Lusaka, Zambia.

Tack vare projektet har fyra länder ratificerat ILO:s konvention 183 om mödralighet. Nätverket har lyckats få samtliga 16 länders regeringar att kräva att mäns våld mot kvinnor ska behandlas i FN-organet ILO. Projektet har även bidragit till minskad kemikalieanvändning inom jordbruket efter att kvinnor valts in i skyddskommittéer.

SVENSKA FACK STÖDJER IUF:S REGIONALA KVINNOPROJEKT

Globala facket IUF:s regionala kvinnoprojekt stöts av svenska Hotell- och restaurangfacket, Livs och Kommunal genom Union to Union. Det globala facket IUF organiserar arbetstagare inom jordbruk- och livsmedelsbranschen.

”Numera vägrar jag acceptera trakasserier”

Sondril är talesperson för kvinnorna som arbetar i hennes bussdepå i Indien. Numera agerar hon och andra kvinnor gemensamt för att komma till rätta med trakasserier och övergrepp.

Sex dagar i veckan, minst åtta timmar om dagen, åker Sondril runt på den indiska landsbygden i delstaten Maharashtra. Hon har arbetat som busskonduktör i två år.

Hon ingår i en nybildad lokal kvinnokommitté på arbetsplatsen i hemprovinsen Rajgad.

– Tyvärr är attityden hos en del manliga passagerare och en och annan manlig kollega bedrövlig. Vissa män tror att det är okej att komma med förolämpningar och sexuella förslag. För mig är sådant beteende oacceptabelt och jag ryter till högt att männen ska uppföra sig.

De som drabbas av hotfulla passagerare och som gör en anmälan får ofta varken hjälp av företaget eller polis. Facket kan vara ensamt om att stötta.

Sondril har arbetat som busskonduktör i två år och ingår i en facklig kvinnokommitté som jobbar för att stärka kvinnors rättigheter i transportsektorn.

Det var genom utbildningar som Sondril kom i kontakt med fackföreningen.

– Numera vägrar jag acceptera verbala eller fysiska trakasserier.

Trots ett i början stort motstånd både från transportfackets manliga ledning och arbetsledningen i bussbolaget, började de kvinnliga konduktörerna organisera sig. Fler vågar nu anmäla sexuella trakasserier. Genom kvinnokommittéer driver de fall där kvinnor utsatts för övergrepp.

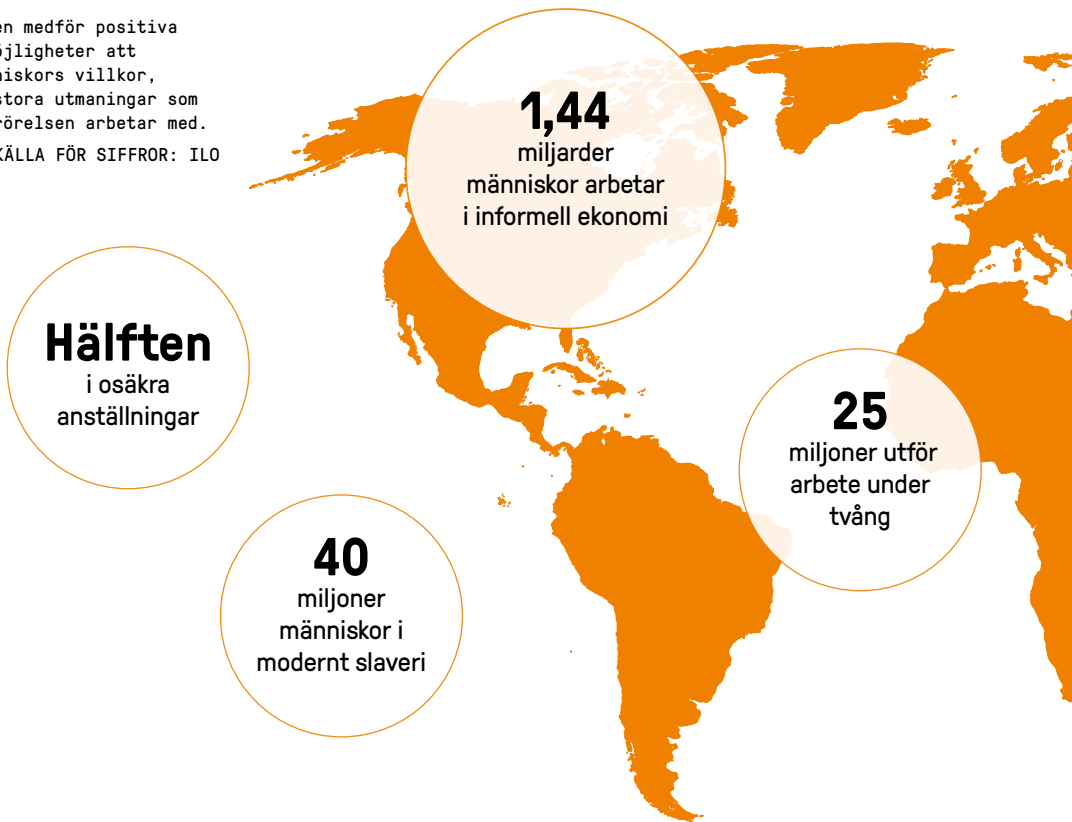
Källa: Utdrag ur boken Drömmen om ett bättre liv av Lennart Johnsson, textberättare, och Stefan F Lindberg, bildberättare.

SEKO STÖDJER INDISKA BUSSKONDUKTÖRER

Det globala transportfacket ITF och fackföreningsrörelsen i Sverige, genom Seko och Union to Union, stöttar projektet i Indien. Projektet har varit så lyckat att ITF har börjat använda sig av upplägget i flera andra länder.

Globaliseringen medför positiva effekter och möjligheter att förbättra människors villkor, men det finns stora utmaningar som fackföreningsrörelsen arbetar med.

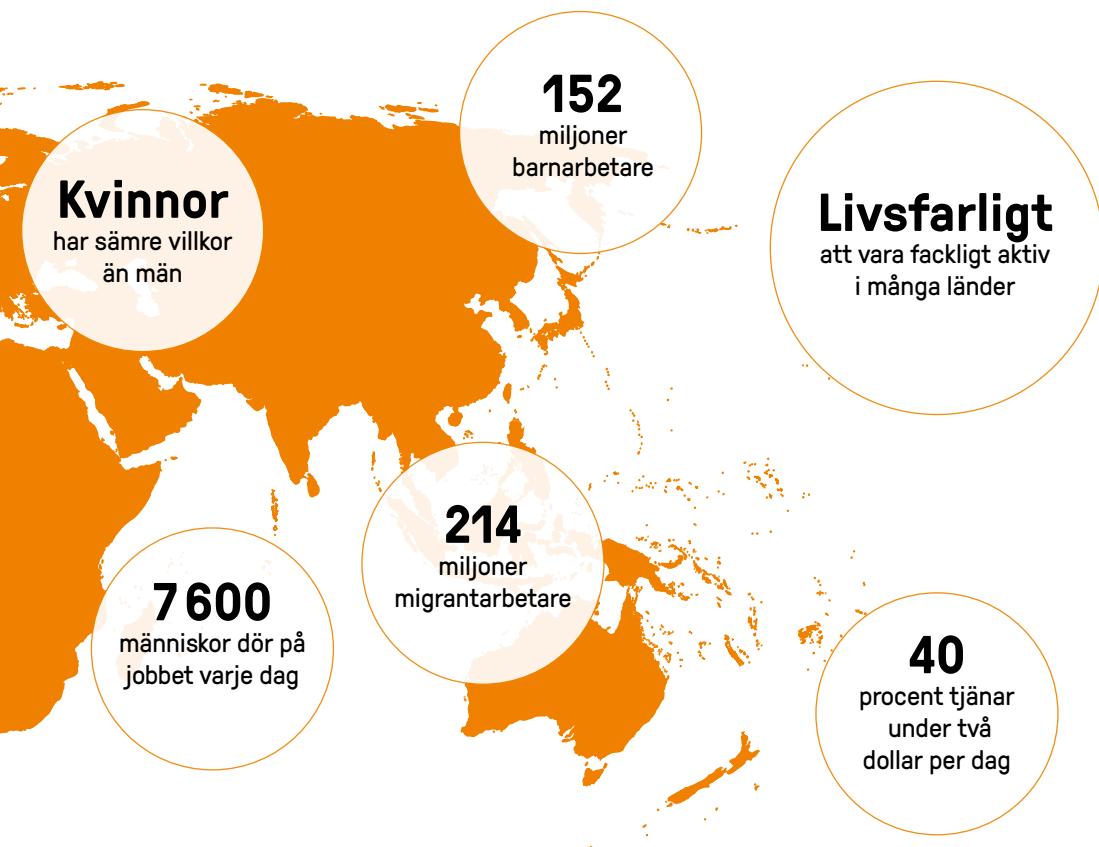
KÄLLA FÖR SIFFROR: ILO

Bister verklighet runt om i världen

Hälften av världens arbetskraft i informell ekonomi

Att allt fler jobb är tillfälliga och osäkra gör det svårare för arbetstagare att ställa krav på lön, arbetsmiljö och villkor. Osäkra anställningsformer är ett globalt problem som människor även känner av i Sverige och som försvårar den fackliga organiseringen. Särskilt utsatta är de som arbetar i den informella ekonomin eller under mycket osäkra anställningsformer. Ungefär hälften av världens arbetstagare beräknas ingå i den informella ekonomin. Eftersom arbetslagstiftning och social säkerhet inte gäller de informellt anställda, lever arbetstagarna med stor osäkerhet i vardagen. FN-organet för arbetslivsfrågor, ILO, beräknar att över 220 miljoner unga lever i extrem fattigdom samtidigt som de arbetar i den informella ekonomin.

Fler flyttar för att få arbete

Brist på arbeten eller dåliga arbetsförhållanden leder till att människor flyttar. Länder förlorar kompetens när utbildad, ambitiös och ung arbetskraft ger sig av. Migrationen av stora grupper människor till följd av krig, svält, etnisk rensning eller miljökatastrofer ställer också krav på de fackliga organisationerna. Samtidigt som nyanlända ska ges möjlighet att komma in på arbetsmarknaden ska det inte leda till försämrade villkor för lokala arbetstagare.

Migrerande arbetstagare som söker inkomster långt hemifrån hamnar ofta i situationer där de lätt kan utnyttjas och har svårt att få det stöd som behövs. De är mer utsatta för hälso- och säkerhetsrisker. Många är rädda för att organisera sig eller ställa krav på schysta arbetsvillkor eftersom det kan äventyra nästa tillfälliga kontrakt eller ett förlängt uppehållstillstånd. Lokala fackförbund arbetar bland annat med att redan på hemmaplan informera arbetstagare om vilka rättigheter som gäller vid arbete utomlands. Det kan vara information om att pass inte får tas i beslag och hur det fungerar med lön, skatt samt arbetstillstånd.

Facken i Sverige stöttar arbetet med att bygga upp system där fackförbund i mottagarländerna representerar gästarbetare. De arbetar även med att påverka lagstiftning och stödja arbetare i rättsfall.

Mord, hot och våld – vardag för många fackligt aktiva

De senaste åren har det blivit allt tuffare för arbetstagare och fackligt aktiva, visar nya siffror från världsfacket ITUC.

Varje år mördas ett hundratal fackliga medlemmar. Det demokratiska utrymmet för civilsamhällets aktörer har minskat. Ny lagstiftning har slagit mot fackföreningsrörelsen i exempelvis Kambodja. I länder i Östeuropa och Centralasien, Latinamerika och Asien sker en ökad kriminalisering av protester och aktioner där folk vill visa missnöje eller kräva förändringar.

Det finns inga jobb på en död planet

Det som hotar klimat, miljö och människans fred och frihet är nästan alltid också ett hot mot bra arbetsvillkor och hindrar fackliga organisationer att utföra sina uppdrag.

Säsongsanställningar, dåliga löner och farliga kemikalier är ett par exempel på varför lantbrukssektorn är utsatt. Bilden är från ett Fairtrademärkt teplantage i Malawi, där facket har möjlighet att organisera sina medlemmar och kräva skyddsutrustning.

Skogsskövling, användning av bekämpningsmedel, asbest och farliga kemikalier utsätter arbetstagare och deras familjer för stor hälsofara. Extrema väderförhållanden utgör en allt större risk för människors hälsa. Det leder även till att människor ger sig av från sina hemländer. Jobben förändras också till följd av ett förändrat klimat. Det är en utmaning som arbetstagare över hela världen står inför och allt fler fackliga organisationer arbetar för att påverka arbetsgivare och regeringar för en schyst och rättvis omställning till hållbara jobb.

Sida vid sida för jämställdhet

Skillnaderna mellan kvinnors och mäns arbets- och lönevillkor är fortfarande stora. Kvinnor dominerar den informella ekonomin och utför även mycket av det oavlönade arbetet i hemmet. Ungefär 80 procent av de anställda inom textilindustrin är kvinnor med låga löner och dåliga arbetsvillkor. Facklig organisering är en förutsättning för att kvinnor ska kunna kräva sina rättigheter och bestämma över sin ekonomi. Men andelen kvinnor i fackens styrelser är under 25 procent, trots att många fackförbund och globala fack har infört kvoteringsystem. Facken arbetar därför aktivt med jämställdhet, både inom förbunden och i samhället.

Svenska fackförbund stödjer arbetet med att utbilda och få fler kvinnor på ledande poster, eftersom det är ett sätt att ta itu med problemen. Facken driver även frågor som gäller arbetsmiljöproblem som drabbar kvinnor mer än män. De svenska fackförbunden har varit pådrivande i att lyfta hygienfrågor som tillgång till toalett och göra det till en del av det internationella fackliga arbetet. Utan mensskydd, vatten, toaletter och kunskap nekas många tillgång till grundläggande rättigheter.

Globaliseringens utmaningar

Även om länder har åtagit sig att följa FN-organet ILO:s kärnkonventioner, som handlar om att stärka grundläggande rättigheter i arbetslivet, så efterlevs inte dessa. Det har bland annat att göra med korruption och brist på demokrati och rättssäkerhet. Skatteflykt blir en facklig fråga när medlemmarna i fackförbund ser sina välfärds- och trygghetssystem utarmas trots att de bidragit till företagens vinster. Företagens jakt på billig produktion utgör också en utmaning för facken. I samband med det växer nya jobb fram i länder i Afrika, Asien och Latinamerika. Jobben är ofta mycket dåligt betalda och människor blir utnyttjade i de nya industrierna. Värst är det när produktionen förläggs i länder med svag demokrati eller i så kallade ekonomiska frizoner.

Textilindustrin är Kambodjas största exportsektor. Minimilönen har länge kritiserats för att ligga under en faktisk levnadslön. De kambodjanska textilfacken har därför kämpat hårt för förändring, och från och med 2018 ökar lönerna med 11 procent - till 170 dollar i månaden. Bilden är från en solidaritetsaktion i Schweiz 2014, som de globala facken IndustriALL och Uni Global Union stod bakom.

En ekonomisk frizon är ett avgränsat område med lagar som skiljer sig från landet i övrigt. I dessa zoner är det oftast svårt, eller till och med förbjudet, för arbetstagarare att organisera sig fackligt. En lön som går att leva på, en så kallad levnadslön, är också en viktig fråga för facken. Minimilön kallas den lägsta lönen som en arbetsgivare får ge enligt lagen.

Problemet är att den ofta inte går att leva på. Vad som brukar kallas levnadslön är i stället en lön som räcker till mat, sjukvård, kläder, hyra, utbildning till barnen, transport till jobbet och ett litet sparande för att ha en buffert.

Därför behövs facket

Facket har en viktig roll att övervaka arbetsvillkor och kräva rättigheter. Under hela sin historia har de fackliga organisationerna utbildat sina medlemmar i hur samhället fungerar, för att stärka deras möjligheter att påverka sin situation. Genom globala fack, FN-organet ILO och utvecklingssamarbeten arbetar fackförbunden för att möta de utmaningar som hänger samman med globaliseringen. Facken stöttar utsatta systemorganisationer, organiserar arbetstagarare i informell ekonomi och påverkar företag och stater för att de ska respektera de mänskliga rättigheterna i arbetslivet.

De mänskliga rättigheterna i arbetslivet

De svenska facken deltar i arbetet inom FN-organet ILO, International Labour Organization, där fackliga organisationer, arbetsgivarorganisationer och regeringar är representerade. Där arbetar de tre parterna tillsammans för att enas kring spelreglerna på arbetsmarknaden. Facket arbetar för att främja goda arbetsvillkor och att värna om fackliga fri- och rättigheter. De mänskliga rättigheterna i arbetslivet uttrycks i ILO:s åtta kärnkonventioner. När en stat ratificerar en konvention förpliktar sig staten att följa konventionen. Kärnkonventionerna gäller dock alla människor i alla länder, oavsett om deras regeringar ratificerat dem eller inte. Därmed utgör de en minimistandard för arbetsvillkor. ILO och kärnkonventionerna är fackföreningsrörelsens viktigaste arena och verktyg för att försvara de mänskliga rättigheterna i arbetslivet, både globalt och i Sverige.

Allas rätt till ett bra arbetsliv

Jobb med schysta arbetsvillkor är en viktig förutsättning för hållbar utveckling, enligt både FN-organet ILO och den globala fackföreningsrörelsen. I FN:s nya globala utvecklingsmål, Agenda 2030, har schysta arbetsvillkor en central plats.

Union to Union arbetar tillsammans med FN för att nå Agenda 2030-målen: 17 globala mål för hållbar utveckling som ska uppnås före 2030. Den globala fackföreningsrörelsen arbetar särskilt med sex av målen: ingen fattigdom (1), jämställdhet (5), anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt (8), minskad ojämlikhet (10), bekämpa klimatförändringen (13) och fredliga och inkluderande samhällen (16).

Agenda 2030, FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och ILO:s Decent Work-agenda, om att världens fattigdom inte kan utrotas utan schysta arbetsvillkor, är grunden för allt fackligt utvecklingssamarbete. Genom bland annat Global deal har även den svenska regeringen tagit initiativ till ett globalt partnerskap för schysta arbetsvillkor och inkluderande tillväxt. Initiativet syftar till att skapa bättre villkor på världens arbetsmarknader. Företag som ansluter sig till Global deal måste rapportera vad de gör för att uppfylla schysta arbetsvillkor.

I FN-organet ILO, International Labour Organization, fastställs globala normer för rättigheter i arbetslivet. Guy Ryder (i talarstolen) är ILO:s generalsekreterare.

DETTA ÄR ILO:S KÄRNKONVENTIONER:

- Nr 29 Förbud mot tvångs- och straffarbete
- Nr 87 Föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten
- Nr 98 Rätten att organisera sig och förhandla kollektivt
- Nr 100 Lika lön för lika arbete, oavsett kön
- Nr 105 Avskaffande av tvångsarbete
- Nr 111 Diskriminering vid anställning och yrkesutövning
- Nr 138 Minimiålder för arbete
- Nr 182 Mot de värsta formerna av barnarbete

Utöver ILO:s kärnkonventioner finns det cirka 190 konventioner som syftar till att göra arbetslivet inom olika sektorer säkrare och bättre.

Mer om ILO:s arbetsrätt kan du läsa på organisationens hemsida: www.ilo.org och i Union to Unions broschyr *Mänskliga rättigheter i arbetslivet - Om ILO och internationell arbetsrätt*.

Mer om de globala målen kan du läsa i Union to Unions broschyr: *De globala målen för hållbar utveckling och internationellt fackligt arbete*.

ILO:S DECENT WORK-AGENDA

ILO:s program Decent Work for All är en plan för hur ILO ska arbeta för att kärnkonventionernas innehåll ska bli verklighet. Decent Work-agendan, som den ofta kallas, initierades 1999 av ILO:s generaldirektör Juan Somavia.

AGENDA 2030

Agenda 2030 är samlingsnamnet för de 17 globala mål för en hållbar utveckling som antogs av FN:s 193 medlemsländer 2015. Världens ledare har förbundit sig att tillsammans arbeta för att utrota extrem fattigdom, minska världens ojämlikheter och orättvisor och lösa klimatkrisen. Fram till år 2030 ska alla världens FN-länder bidra till att detta blir verklighet.

Var med och gör skillnad

Alla förtjänar en bra och trygg arbetsplats. Det är en fråga om allas lika värde, men handlar också om att ingen arbetstagare tjänar på att en annan har dåliga arbetsvillkor. En bättre värld är bara möjlig med schysta arbetsvillkor för alla.

SÅ HÄR KAN DU ENGAGERA DIG FÖR SCHYSTA ARBETSVILLKOR I VÄRLDEN:

- Första steget är att vara medlem i facket. Genom att vara medlem i något av LO, TCO och Sacos fackförbund bidrar du till stärkt facklig organisering inom många olika branscher i hela världen.
- Håll dig uppdaterad och delta i samtalet om globala fackliga frågor genom Union to Unions sociala medier. Följ ditt fackförbunds internationella nyheter och kolla upp vilka utbildningar om internationella frågor som just ditt fackförbund erbjuder.
- Agera. Delta i de internationella påverkanskampanjer som de globala facken samordnar.
- Sprid kunskap. Oavsett var du bor kan du ordna en föreläsning, studiecirkel eller solidaritetsaktion. Union to Union tar fram material som kan användas vid kurser, seminarier och konferenser. Bjud in en gäst från Union to Union eller ditt förbund. Det finns möjlighet att söka informationsbidrag från Union to Union.
- Påverka din arbetsplats. Alla arbetsplatser köper varor och tjänster och många företag med säte i Sverige har förlagt sin produktion i länder där den arbetsrätten är svagare. Som fackklubb kan ni verka för rättvis upphandling och påverka företaget du jobbar på att endast arbeta med producenter där facklig organisering är tillåten. Behöver du hjälp med var du ska börja, kontakta ditt fackförbund.
- Agera själv hållbart som konsument. Var en frågvis kund och gör aktiva val i butiken och när du placerar dina sparpengar. Handla Fairtrade – märkningen innebär att de som tillverkat varan har rimlig lön och fackliga rättigheter.
- Schyst resande – försök att agera medvetet även när du åker på semester till andra länder.

NYFIKEN PÅ ATT LÄRA DIG MER OM DET GLOBALA FACKLIGA ARBETET?

Läs mer och beställ utbildningsmaterial på: www.uniontounion.org

LÄNKTIPS:

LO: www.lo.se

TCO: www.tco.se

Saco: www.saco.se

Schyst resande: www.schystresande.se

Fairtrade: www.fairtrade.se

De globala målen: www.globalamalen.se

Global deal: www.theglobaldeal.com

ILO: www.ilo.org

På stålverket Good Times Steel i Zambia har det inte skett en enda arbetsplatsolycka med dödlig utgång under de senaste två åren. Tidigare låg siffran på tre till fem dödsfall per år. Framgångsreceptet har varit facklig organisering och utbildning. Humphrey Chisoko är fackklubbsordförande och medlem i facket NUCIW, som ingår i det projekt som IF Metall och IndustriALL driver i landet.

Facket förändrar

Många av de rättigheter som vi idag tar för givet i Sverige har inte alltid varit självklara. Men tack vare framväxten av starka fackföreningar har det svenska samhället idag en arbetsmarknad med stor respekt för mänskliga rättigheter och jämlikhet. Som medlem i ett svenskt fackförbund bidrar du till att stärka den fackliga organiseringen i länder där dessa rättigheter fortfarande inte är en självklarhet. I den här skriften kan du läsa om de svenska fackens internationella engagemang, och om hur facket förändrar – från medlem till medlem.

Union to Union
Upplandsgatan 3
S-111 23 Stockholm,
Sweden
tel: +46(0)8 798 00 00
info@uniontounion.org
@uniontounion
www.uniontounion.org

